

क्रमसंख्या-४४

आनन्दकुटी विहार गुठीको

प्रकाशन

पुस्तक-सूची र परिचय

२०४२

PUBLICATION

of

ANANDAKUTI VIHARA TRUST

KATHMANDU.

1985

रु. २।-

क्रमसंख्या-४४

आनन्दकुटी विहार गुठीको

प्रकाशन

पुस्तक-सूची र परिचय

२०४२

PUBLICATION

of
Dhamma.Digital

ANANDAKUTI VIHARA TRUST

KATHMANDU.

1985

रु. २।-

प्रकाशक—

“आनन्दकुटी विहार गुठी”

(सं. द. नं. १/०३१ प्र.जि.अ.का.का)

आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू,

काठमाडौं, नेपाल ।

फो. नं. २-१४४२०

बुद्धाब्द: २५२६

वि. सं. २०४२

ने. सं. ११०५

ई. सं. १९८५

Dhamma.Digital

प्रथमावृत्ति ५०००

मुद्रक—

ॐ प्रिन्टिङ्ग प्रेस

ओमबहाल, काठमाडौं

फोन. २-१६०५६

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
गुरुव नमो सच्चिदानन्द

राज सरकार
नेपाल

श्री ५ महारावाधिरान बीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट
बक्सको सन्देश

बौद्ध पाठी बाढ्नुका उत्कृष्ट ग्रन्थ मानिएको त्रिपिटकमा कतत्र हरिका बुझाउला विभिन्न उर्ल्लनीय पात्रक क्रमबद्ध रूपले संकलित र बर्गीकृत गरी तयार पारिएको यो पुस्तकले बौद्ध इतिहास र दर्शनको ब्रतिरिष्ण बुद्धकाठीन सामाजिक चित्रण पनि प्रस्तुत गरेको प्रयास राग्री देखिन्छ । यस्तो प्रकाशनबाट नेपालमा धार्मिक सहिष्णुतामात्र होइन नेपालीले संसारका अन्य क्नीमा पनि गहिरो श्रद्धा राख्नु मन्ने शुरा पनि देखाउनु बढीया हुनेछ । नेपाली साहित्यको ज्ञानराशीमा नेपालमा बन्नेका विरब शान्तिका कण्ठत सिद्धार्थ गौतम बुद्ध सम्बन्धी यस किसिमको उपयोगी ग्रन्थ धाम्पिु निरबय पनि प्रसन्ननीय योगदान मस्को मान्नुपर्छ ।

यस किसिमका ग्रन्थ निर्माणमा बकक परिक्रम गरी शौरपूर्ण कार्य सम्पादन गर्ने विद्गु श्री वपुतानन्द महास्वविर बन्धवादका पात्र छन् ।

नमो तस्मै भवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

बुद्धकालीन ग्रन्थबारे

बुद्धकालीन ग्रन्थको शुरूवात त्रिपिटक विशारद डा० आचार्य अमृतानन्द महानायक महास्थबिरले वि. सं. २०२८ सालमा शुरू गर्नु भएको हो । यी बुद्धकालीन ग्रन्थहरू बुद्धकालका पालि अर्थात् मागधि भाषामा उल्लिखित त्रिपिटक साहित्यको अनुवाद तथा सम्पादन हो ।

यस क्रममा (१) बुद्धकालीन ब्राह्मण, (२) बुद्धकालीन गृहस्थी, (३) बुद्धकालीन महिला, (४) बुद्धकालीन राजपरिवार, (५) बुद्धकालीन परिव्राजक, (६) बुद्धकालीन बह्मास्दिदेव, (७) बुद्धकालीन श्रवक-चरित, (८) बुद्धकालीन श्राविका-चरित, (९) बुद्धकालीन प्रेतकथा र (१०) बुद्धकालीन विमानकथा गरी जम्मा दश शीर्षकमा वर्गीकरण गरिएको छ ।

यी ग्रन्थहरू सम्पादन गर्दा वहाँले मूल त्रिपिटक पालिमा यत्र तत्र छरिएका पात्रहरू सम्बन्धी सूत्र, कथा तथा गाथा आदि सम्भव भएजति खोजगरी संग्रहित गर्ने उद्देश्य राख्नु भएको छ ।

भनौंकि जति पनि ब्राह्मण पात्रहरू तथा त्यस सम्बन्धी सूत्रहरू त्रिपिटकमा यत्र तत्र छरिएका छन् तिनीहरू सबै एकत्रित गरी एकठाउँमा राख्नु भएको छ । ती ब्राह्मण पात्रहरू सम्बन्धी जति कुराहरू मूलपालिमा पाइन्छन् तिनको संग्रह गरी अनुवाद सहित एक ठाउँमा राखिदिनु भएको छ ।

यस किसिमको वर्गीकरणबाट पाठकहरूलाई कुनै पात्र सम्बन्धी कुरा खोजनको लागि त्रिपिटकका अनेक पुस्तकहरू फ्लटाइरहुनु परेन । यदि कसैलाई कुनै पात्र विशेष सम्बन्धी कुरा हेर्ने इच्छा भएमा तत्सम्बन्धी शीर्षक अन्तरगत पुस्तक पढाए बुझ्छ ।

पुस्तक सम्पादन क्रममा त्रिपिटकको कुनै ठाउँमा सम्बन्धित व्यक्तिको कुरा उल्लेख भएको छ सो को सूचना पनि वहाँले पुस्तकको बाटिपणीमा उल्लेख गर्नुभएको छ । यसबाट पाठकहरूलाई सूलो सहायता उपलब्ध भएको छ ।

प्रस्तुत बुद्धकालीन ग्रन्थको अर्को विशेषता हो सम्बन्धित पात्र सम्बन्धी जति पनि कारणहरू मूलपालि तथा अर्थकथाहरूमा उल्लेख भएका छन् । तिनीहरूको आधारमा पात्रको परिचय प्रस्तुत गर्ने । यसबाट सो पात्र कहाँको हो, कस्तो हो र को हो भन्ने पूर्व संकेत पाइन्छ । त्यसपछि त्यस पात्र सम्बन्धी जति सूत्रहरू पाइएका छन् तिनीहरूको नेपाली अनुवाद सहित क्रमबद्ध तरिकाले प्रस्तुत गरिएको छ ।

यी बुद्धकालीन ग्रन्थहरूबाट बुद्धधर्मको ज्ञान मात्र होइन बल्कि त्यसताकाका रहनसहन, भेषभूषा, आर्थिक र सामाजिक स्थिति, धार्मिकमनोवृत्ति र राजनीति परिचालनको पनि ज्ञान हुनसक्छ ।

२०२६ सालमा आचार्य भिक्षु अमृतानन्दद्वारा “आनन्दकुटी विहार गुठी” को स्थापना भएपछि बुद्धकालीन ग्रन्थको प्रकाशन कार्य गुठीले गर्ने थाल्यो र आजसम्म गर्दै आएको छ । आज आनन्दकुटी विहारगुठीको प्रकाशन संख्या ४४ पुगेको छ ।

आचार्य अमृतानन्द महास्थविरद्वारा सम्पादित प्रत्येक पुस्तकको अन्तमा नामहरूको सूची, शब्दहरूको सूची र गाथाहरूको सूची पनि समावेश भएकाले यसबाट कुनै पनि विषयको खोजीको निमित्त पाठकहरूलाई सजिलो भएको छ ।

---o---

आनन्दकृती विहारगुठीद्वारा प्रकाशित आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरका पुस्तकहरू -

(१) बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग- १ नं. १. (अप्राम्ब)

जम्मा पृष्ठ: ४६६.

रु. ७।-

प्रस्तुत पुस्तकमा बुद्धकालका अत्यन्त नामी तथा १२० वर्षीय बघोवृद्ध त्रिवेदपारङ्गत ब्रह्मायु ब्राह्मण जसले बुद्धको शरीरमा भएको बत्तीस महापुरुष लक्षणहरूको परीक्षा गरेका थिए । भर्का स्वर्तिप्राप्त पुष्करसाली ब्राह्मण, द्रोण ब्राह्मण र वाशिष्ठ भारद्वाज आदि ३१ जना ब्राह्मणहरूको बुद्धसँग भएको छलफलका कुराहरू उल्लेख भएका छन् । यसमा ४२ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(२) बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग- २ नं. १२

जम्मा पृष्ठ: ६७७.

रु. १७।-

यसमा १४ जना ब्राह्मणहरूका कुरा उल्लेख भएको छ । यी मध्ये त्यसताकाका श्वरतीवासी कोशल राजा भन्दा ठूलो मानिने जाणुसोणि ब्राह्मण, अस्तलायन माणव, कसिभारद्वाज ब्राह्मण, कूटवन्त ब्राह्मण, घोटमुख ब्राह्मण तथा गणकमोगल्लान आदि स्वर्तिप्राप्त ब्राह्मणहरूको बुद्धसँगको छलफलका कुराहरू छन् । यसमा २६ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(३) बुद्धकालीन ब्राह्मण भाग-३ नं. १३

जम्मा पृष्ठः ६७७

व. १७।-

यसमा १८ जना ब्राह्मणहरूका कुरा उल्लेख भएको छ । यी मध्ये वस्सकार जस्ता नामी ब्राह्मण, मागण्डिय ब्राह्मण, सोणदण्ड ब्राह्मण, बाबरी ब्राह्मण, सेल ब्राह्मण, वेरञ्ज ब्राह्मण र भारद्वाजगोत्र ब्राह्मण जस्ता नामी ब्राह्मणहरूका कुरा संग्रहित भएको छ । यसमा २५ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(४) बुद्धकालीन गृहस्थीहरू भाग-१, नं २ (अप्राप्य)

जम्मा पृष्ठः ५८१

व. ८।-

प्रस्तुत पुस्तकमा बुद्धका पालामा स्वयं बुद्धले अग्रस्थानमा राख्नुभएका १० जना विशिष्ट गृहस्थीहरूका कुराहरू छन् ।

जस्तै— भगवान् बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरे पछि बुद्धलाई सर्वप्रथम सत्तू प्रदान गर्ने दुइ दाजुभाइ तपुस्स र भत्तुक, भगवान् बुद्धलाई जेतवनाराम जस्ता महाविहार बनाई दानदिने करोडपति तथा बुद्धको निमित्त अद्वितीय रूपले देवादिने प्रसिद्ध श्रावस्तीका अनाथपिण्डक गृहपति, गृहस्थी जीवनमं बसी भिक्षुहरू जस्तै श्रेष्ठ धर्मज्ञान तथा समाधिलाभो गृहस्थीहरूका मापदण्ड समान भएका चित्त गृहपति, ६ वटा विशिष्ट गुण हुने हस्तक आलवक राजकुमार, कपिलवस्तुका श्रद्धालु महानाम शाक्य, वंशालीवासी उगगत (= उद्गत) गृहपति, हस्तीग्रामवासी अर्का उगगत गृहपति, शूर अम्बष्ठ उपासक, राजगृहवासी प्रसिद्ध जीवक वेदघ र गृहस्थीहरूमध्ये अत्यन्त आदर्शमय दाम्पत्य जीवन विताउने नकुलमाता नकुलपिता आदि गृहस्थीहरूको सारगर्भित कुराहरू यसमा बाइन्छन् । यसमा जम्मा ११४ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

यसबाट के थाहा हुन्छ भने जीवन सुधार्णको निमित्त भिक्षु बने
हुनुपर्छ भन्ने कुरा आवश्यक छैन ।

(५) बुद्धकालीन गृहस्थीहरू भाग-२ नं. १४

जम्मा पृष्ठ: ५६०

रु. १५१-

यसमा विभिन्न प्रकारका जम्मा २५ जना गृहस्थीहरूका कुराहरू
संग्रहित छन् ।

जस्तै- असिक्कधकपुत्र र उपालि जस्ता प्रतिष्ठित गृहस्थीहरू
यिनीहरू निगण्ठ-नाटपुत्रका शिष्यहरू हुन् । निगण्ठ-नाटपुत्रका कुरा सुने
एकदिन यिनीहरू बुद्धसँग वादारोपण गर्न गएका थिए । प्रत्येक पात्र
सम्बन्धी परिचय यहाँ लेख्नु सम्भव नहुने भएकोले पाठकबन्धहरूले स्वर्ष
पुस्तक फर्नु भएमा प्रत्यक्षज्ञान लाभ हुने नै छ । यसमा ३१ वटा
सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(६) बुद्धकालीन गृहस्थीहरू भाग-३ नं. १६

जम्मा पृष्ठ ६२१

रु. १५१-

यसमा विभिन्न स्वभावका २३ जना गृहस्थीहरूका कुराहरू
समावेश भएका छन् ।

पेस माहुतेपुत्र, पञ्चकङ्ग सिकर्मी, पाटलिय द्वारे, घरका
श्रीसम्पत्ति सबै छोराछोरीहरूलाई बाँडोदिई आफूले गृहस्थीको कुनै
घन्दा नबोकी बस्ने पोतलिय गृहपति, पाटलिय गामणि, पुण्ण कोलिय-
पुत्र, पेस माहुते, बेलट्ट कच्चान, साल्ह मृगारनाती, सिङ्गालक गृहपति
पुत्र तथा धनको कुनै भुबुखा नहुने मेण्डक गृहपति जस्ता अनेकौं
गृहस्थीहरूका कुराहरू यसमा उल्लेख भएका छन् । यसमा ३० वटा
सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(७) बुद्धकालीन महिलाहरू, भाग-१ नं. ४ (अप्राप्य)

जम्मा पृष्ठ ५४८

रु. ८१-

यसमा स्वयं भगवान् बुद्धले अग्रस्थान दिएका १० जना महिलाहरूका कुराहरू छन् ।

जसको क्षीर पायस भोजनगरी सिद्धार्थ बोधिसत्वले बुद्धत्वज्ञान प्राप्त गर्नुभयो । ती सुजाता उपासिका, नवौं करोड जाने आपनो आभरण बेची बुद्धको लागि पूर्वाराम जस्ता प्रासाद बनाई दानदिने १० जना छोरा र १० जना छोरीहरू हुने विशाखा जस्ता महाउपासिका, लंगडी भएपनि ज्ञानबुद्धिमा अद्वितीया मानिने खुज्जुत्तरा उपासिका, मैत्री भावनामा विशिष्टता प्राप्त श्यामावती महारानी, सात सात वर्षसम्म गर्भवती हुने सुप्फवासा भन्ने कोलिय राजकुमारी तथा श्रद्धाको कारणले आपनो तिघ्राको मासु समेत काट्न सक्ने सुप्पिया उपासिका आदि दश जना विशिष्ट जीवन भएका महिलाहरूका कुराहरू यसमा उल्लेख भएका छन् । यसमा ३७ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(८) बुद्धकालीन महिलाहरू भाग-२ नं. २४

जम्मा पृष्ठ: ३६६-

रु. १४१-

यसमा त्यसताकाका वैशालीकी अति सुन्दरी अम्बपाली जस्ता गणिका, अरू सम्प्रदायीहरूको कुरा सुनी बुद्धको बेइज्जत गर्न खोज्ने चिञ्चामाणविका, प्रसेनजित कोशल राजाकी बुद्धिमानो मल्लिकादेवी, कुशीनगरकी धर्मसम्पन्ना बन्धुल मल्लिका, बुद्धलाई भएको लाभसत्कार र मानसत्कारलाई हेर्न नसकी बुद्धलाई हत्याको अभियोग लगाउन खोज्ने अन्य धर्मावलम्बीको अनुयायी सुन्दरी परिव्राजिका, बेलुकन्टकी नगरकी

सप्त आश्चर्ये गुणहुने बेलुकण्टकी नन्दमाता, के गर्नुहुन्छ के गर्नुहुन्न भन्ने विचार नभएको अन्धभ्रष्टा हुने श्रावस्तीकी भ्रष्टा भन्ने उपासिका तथा सामु समुरादि कसैलाई पनि नटेहेने अनार्थपिण्डिकको बुहारी सुजाता आदि १६ जना महिलाहरूका कुराहरू समन्वेष भएक्य छन् । यसमा ३५ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(६) बुद्धकालीन राजपरिवार भाग-१ नं. ३

जम्मा पृष्ठः ६४७

रु. १०१-

यसमा बुद्ध समयका शक्ति सम्पन्न अङ्ग र मगधका राजा बिम्बिसार जसले भुक्तम्प जानेगरी भगवान् बुद्धलाई सर्वप्रथम बेणुवन दान दिए, कपिलवस्तुका शुद्धोदन महाराजा, कोशल राज्यका अर्का शक्तिसम्पन्न प्रसेनजित कोशल राजा, त्यस बखतका वणतान्त्रिक बंशर्त्साका लिच्छवि राजाहरू, यमुना नदीको किनारको बंश वा बत्स्य राज्यको कौशम्बीवासो उदेन (उदयन) राजा तथा मथुराका राजा माधुर आदि १० राजाहरूका कुराहरू छन् ।

यसबाट हाम्रो राजाहरूको बुद्धसँगको सम्पर्क, बुद्धप्रति यिनीहरूको आस्था, बुद्धधर्मप्रति यिनीहरूको देन, यिनीहरूको राज्यसञ्चालन प्रणालि तथा आर्थिक स्थिति आदि बारेका कुराहरू बुझ्न सक्नेछौं । यसमा जम्मा ७६ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(१०) बुद्धकालीन राजपरिवार भाग-२ नं. ३५

जम्मा पृष्ठः ३८२

रु. १६१-

प्रस्तुत पुस्तकमा जम्मा ७ जना राजाहरूका कुराहरू उल्लिखित भएका छन् । यी मध्ये अङ्ग र मगधका शक्तिशाली बिम्बिसार राजाका छोरा अजातशत्रु- जसले आफ्ना पिता छोडाने सिंहासनाख्त भई आफ्ना

पिताको हत्या गरे—को सम्बन्धमा यसमा विस्तृत जानकारी पाइन्छ । भगवान परिनिर्वाण भएपछि शरीर धातुहरूको संकलन र तिनको संरक्षण कसरी गरे भन्ने विषयमा पनि यसमा कारणहरू उल्लेख भएका छन् । यिनकै संरक्षकत्वमा प्रथम धर्मसंगायना पनि भएको थियो । यस अलावा विम्बिसार राजाकै छोरा अश्वत्थामा राजकुमार र अश्वत्थामा लिच्छवीहरू आदिका कुराहरू पनि छन् । यसमा २० वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(११) बुद्धकालीन राजपरिवार भाग-३ नं. ३७

जम्मा पृष्ठ: ४१३

रु. १८-

यसमा राजगृहवासी जयसेन राजकुमार कोशल राज्यका परलोक विश्वास नगर्ने मात्र होइन कुनै पुण्य, पाप समेतको विश्वास नगर्ने नास्तिक पायासि राजकुमार, नन्द लिच्छवी, पुष्कस मल्लपुत्र, कौशम्बीवासी बोधिराजकुमार, कुशीनगरका रोजमल्लपुत्र, कपिलवस्तुका वष शाक्य, वंशालीका सिंहेसेनापति जो अग्नि निगण्ठश्रावक भएर पछि बुद्धश्रावक हुनुपुगे, तथा कूटनीतिज्ञ राजगृहका सुनीधर वर्षकार महामंत्री सहित १५ जना राजपरिवारहरूका रोमाञ्चित कथाहरू समुल्लेख भएका छन् । यसमा २४ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(१२) बुद्धकालीन भावक-चरित भाग-१ नं. ६ अप्रारम्भ

जम्मा पृष्ठ: ३७१

रु. ६१-

प्रस्तुत पुस्तकमा पञ्चभद्रवर्गीयहरूमध्ये बुद्धका प्रथम शिष्य हुनुभएका कौण्डिन्य महास्थविरको जीवनी र वहाँ सम्बन्धी सबै कुराहरू संग्रहित भएका छन् । सारनाथमा सर्वप्रथम धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुहुँदा बताइएका धर्मचक्र सूत्रको विस्तृत कुरा यसमा उल्लेख भएको छ । यसको अलावा भगवान् बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरिसक्नु भए पछि पहिलो सात

सप्तहसम्म वहल्लि बुद्धगयाको आसपासमा कसरी समय विताउनुभयो भन्ने कुरा पनि उल्लेख भएको छ । धर्मचक्र सूत्र भगवान् बुद्धले सबभन्दा पहिले देशना गर्नुभएको सूत्र भएको हुनाले यस विषय सम्बन्धी विस्तृत कुरा यसमा उल्लेख गरिएको छ । बुद्धदर्शनको मूल सार पनि यसै सूत्रमा पाइन्छ । यसमा २१ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(१३) बुद्धकालीन श्रावक-चरित भाग-३ नं. २७

जम्मा पृष्ठ, ४०२

रु. १७।-

प्रस्तुत पुस्तकमा भगवान् बुद्धका प्रमुख शिष्य हुनुभएका सारिपुत्र महास्थविरको जीवनी उल्लेख भएको छ । यस सम्बन्धी जम्मा ५ वटा पुस्तकहरू छन् ।

वहाँको जीवनमा जतिपनि घटनाहरू श्रावस्तीमा घटे ती सबै कुराहरू यसमा समावेश गरिएका छन् । भनाईको मतलब श्रावस्तीमा वहाँलाई जति पनि धर्मसूत्रहरूको उपदेश देशना गरियो र जति पनि उपदेशहरू वहाँले श्रावस्तीमा देशना गर्नुभयो ती सबै यसमा संप्रहित भएका छन् । यसरी यसमा जम्मा ५५ वटा सूत्रका कुराहरू अनुवित भएका छन् ।

विशेषगरी यसमा सम्यक्दृष्टि भनेको कस्तो हो ? किन ब्रह्मचर्य पालन गर्ने ? कहिले प्रज्ञावान् हुनसक्छ ? के सेवनीय र के असेवनीय छ ? प्रतियसमुत्पाद भनेको कस्तो हो ? कस्तालाई महापुरुष भनिन्छ ? भन्ने आदि कुराको साथसाथै सारिपुत्र परिनिर्वाण सम्बन्धी कुरा पनि उल्लेख भएको छ ।

(१४) बुद्धकालीन श्रावक-चरित भाग-३ नं. ३१

जम्मा पृष्ठ ४५४.

रु. २०।-

यस पुस्तकमा चाहि सारिपुत्र महास्थविरको जीवनमा विभिन्न ठाउँमा घटेका घटनाका कुराहरू संग्रहित छन् ।

जस्तै— ब्रह्मदेशको आपण भन्ने निगममा, वृजि देशको उक्काचेल भन्ने गाउँमा, वाराणसीको ऋषिपतनमा, कीटागिरिमा, घोषिताराममा, गोसिङ्ग शालवनमा, चम्पाको गगगा भन्ने पोखरीमा, देवदह भन्ने शाक्यहरूको निगममा, मगध देशको नालक भन्ने गाउँमा, नालन्दाको आम्रवनमा, नालन्दाको पावारिक आम्रवनमा, मल्लहरूको पावा नगरमा मच्छिकासण्डमा, राजगृहको वेणुवनमा, वैशालीमा, गृद्धकूट पर्वत स्थिति सूकरखत गुफामा, श्रावस्तीमा र संकस्समा ।

निर्वाण भनी के लाई भन्दछन् ? अविद्या भनेको के हो ? एक एकवटा कारण गरी दशवटा कारणहरू सम्मका उपदेशका कुरा र तथागतका दशबल भनेको के हो ? भन्ने विषयका विविध कुराहरू यसमा संग्रहित भएका छन् । यसमा जम्मा ४६ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(१५) बुद्धकालीन भावक-चरित भाग-४. नं. ३२.

जम्मा पृष्ठ: २६१.

रु. १४।—

यो पनि सारिपुत्र महास्थविर सम्बन्धी नै हो । यसमा ठाउँ नखोलिएका अनेक सूत्रहरूको संग्रह छ । यिनीहरूमा अनेक प्रकारका उपदेश धर्महरू समावेश भएका छन् । यसमा जम्मा ५५ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(१६) बुद्धकालीन भावक-चरित भाग-५. नं. ३३.

जम्मा पृष्ठ. ३०५.

रु. १४।—

यसमा मूलपालि र अर्थकथाहरूमा भेटिएका कारणहरू एकत्रित गरी सारिपुत्रको परिचय दिने प्रयास गरिएको छ । जस्तै— वहाँको गृहस्थाग, अश्वजित भिक्षुसंग भेट, वहाँका भाइबहिनीहरू, विहारमा

वहाँले के के काम गर्नुहुन्छ, सहनशीलता, परसंग्रह, शिष्यहरू, बुद्धको प्रशंसा, वहाँ प्रति दोषारोपण, वहाँको उपदेशद्वारा कति प्राणीहरू मुक्तभए, वहाँको परिनिर्वाण कहिले कहाँ कसरी भयो, वहाँको परिनिर्वाणपछि भगवान्‌ले करतो प्रतिक्रिया देखाउनु भयो तथा बोधिसत्व जीवनसँग वहाँको कस्तो सम्बन्ध थियो भन्ने आदि कुराहरू दर्शाइएका छन् ।

(१७) बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव भाग-१ नं. ८.

जम्मा पृष्ठः ६६२.

रु. १८१-

यसमा देवगण, ब्रह्मागण र यक्षगण प्राणीहरूद्वारा सोधिएका कुराहरू तथा भगवान्‌ले दिनुभएका उत्तरहरू संग्रहित छन् ।

जस्तै- अजकलाप यक्षले सोधेका कुरा, आलवक यक्षले सोधेका कुरा, ककुध देवपुत्र, काश्यप देवपुत्र, कोकनद देवपुत्री, प्रियंकरमाता यक्षिणी, पञ्चशिख गन्धर्वपुत्र, तुडु प्रत्येकब्रह्मा, बकब्रह्मा र पहाराद असुरेन्द्रले सोधेका कुराहरू छन् ।

यिनीहरूमध्ये कसैले-“पुरुषको श्रेष्ठ धन के हो ? रसहरूमध्ये उत्तम रस के हो ? कसरी प्रजालाभ हुन्छ ? कसरी धन लाभ हुन्छ ? कसरी कीर्तिलाभ हुन्छ ? कसरी मित्रलाभ हुन्छ ? रूप जीव होइन भने कसरी शरीर हुन्छ ? कस्तालाई शीलवान् भन्दछन् ? कस्तालाई दुःखपारगर्ने भन्दछन् ? र कस्तालाई देवताहरूले पूजा गर्छन् ?” भन्ने आदि कुराहरू सोधेका छन् भने कसैले आफूलाई लागेका कुरा प्रकट गरेकाछन् ।

यस संग्रहमा जम्मा ३२ जना ब्रह्मादिदेवगण सम्बन्धी ४० वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(१८) बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव भाग २ नं. ३८.

जम्मा पृष्ठः ३७३.

रू. १८१-

यसमा जम्मा द्विजना ब्रह्मादिदेवगण सम्बन्धी २३ वटा सूत्रहरू छन् । विशेषगरी शक्रदेवेन्द्र सम्बन्धी सूत्रहरू संग्रहित छन् ।

शक्रदेवेन्द्रको परिचय दिई लेखकले सिद्धार्थ बोधिसवसंग र बुद्धसंग कस्तो सम्बन्ध थियो भन्ने विषयमा निकै अन्वेषणगरी कारणहरू प्रस्तुत गर्नु भएको छ । यस संग्रहको सबभन्दा रोचक कुरा त रोहितस्स देवपुत्रले लोकको अन्त पत्ता लगाउँछु भनी बाह्रौं वर्षसम्म वायुवेगले लोकमा घुम्दा पनि पत्ता लगाउन नसकेपछि अन्तमा बुद्धकहाँ जाँदा लोकको अन्त पत्ता लगाउन यिनी समर्थ भएका थिए । यसमा ३५ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(१९) बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव भाग-३. नं. ४२

जम्मा पृष्ठः २६६

रू. १४१-

यसमा जम्मा ११ देवगणहरूको संग्रह भएको छ ।

सभन्दा बढी कुरा त सहम्पति ब्रह्माको विषयमा उल्लेख भएको छ । जस्तै बुद्धजीवनसँग शक्र देवेन्द्रको सम्बन्ध छ त्यस्तैगरी सहम्पति ब्रह्माको पनि यहाँ सम्बन्ध देखाइएको छ । यस संग्रहको सुरुवात अकार नामबाट भई हकारबाट अन्त्य भएको छ । यसमा २६ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(२०) बुद्धकालीन परिव्राजकहरू भाग-१. नं. ५.

जम्मा पृष्ठः ७८४

रू. १६१-

यसमा बुद्धसमयका ख्यातिप्राप्त परिव्राजक तथा अन्य साधुहरूका

कुराहरू उल्लेख भएका छन् ।

जस्तै— पूरण काश्यप अक्रियावादी थिए । मक्खलि गोशाल प्राणीहरूको शुद्धि र अशुद्धि आपसे आप हुन्छ भन्ने वादी थिए । अजित केशकम्बल दानको फल छैन, असल कमसलको फल छैन र कुनै चीजको फल छैन भन्ने नास्तिक वादी थिए । प्रकुध कात्यायन कसैलाई कसैले हत्यागर्न पनि सक्दैन, ह-यागर्ने पदार्थ पनि केही छैन जो कूटस्थ हो भन्ने वादी थिए । सञ्जय बेलट्टपुत्र अनिश्चितवादी थिए । निगण्ठ-नाटपुत्र पुरानो कर्मलाई कष्टपूर्वक नाशगरी नयाँ कर्म नगर्नु भन्ने वादी थिए ।

यसको अलावा यसमा अरू पनि अनेक परिव्राजकहरूका कुराहरू उल्लेख भएका छन् । जस्तै— दीर्घनख परिव्राजक, जम्बुखदक परिव्राजक, सकुलुदायी परिव्राजक र वत्सगोत्र परिव्राजक । यसरी यसमा जम्मा १० जना परिव्राजक सम्बन्धी ६१ वटा सूत्रहरूको अनुवाद भएको छ ।

(२१) बुद्धकालीन श्राविका-चरित भाग-१. नं. ७.

जम्मा पृष्ठ ६६४.

रू. २२।-

यस संग्रहमा अग्रस्थान पाएका १३ जना भिक्षुणीहरूको जीवन-चरित उल्लेख भएको छ ।

जस्तै— भगवान् बुद्धकी कान्छी आमा हुनुभएकी महाप्रजापति गौतमी जो शुद्धोदन महाराजाकी कान्छी महारानी थिइन् । बहाँका नन्द कुमारी भन्ने एउटी छोरी र नन्द कुमार भन्ने एउटा छोरा थिए ।

सिद्धार्थ पाएको सातौँदिनमा महामायादेवी परलोक भइन् । महामाया र प्रजापति गौतमी सहोदर दिदी बहिनी हुन् । महामायाको वेहावशान पछि प्रजापति गौतमी बडामहारानी भइन् । यस समयमा बहाँले नन्द कुमारलाई जन्माउनु भएको थियो । यस बखत वहाँको उमेर करीब ४० वर्ष जतिको थियो । जन्मेका आफ्ना बालकलाई धाइआमाको

हातमा सुम्पो आफूले दिदी महामायादेवीका छोरा सिद्धार्थ कुमारलाई लालन पालन गर्नुभयो । महाप्रजापति जस्ती सौतिनीआमा संसारमा प्रायः दुर्लभ नै हुन्छ ।

सिद्धार्थ बोधिसत्वले बुद्धत्वज्ञान प्राप्तगरी बुद्ध भएको पाँचौ वर्षमा राजदरबारमै बसी अरहत् हुनुभएका शुद्धोदन महाराजाको परिनिर्वाण भएपछि प्रजापति गौतमीको मनमा ठूलो वंरागयले बास गयो । फलस्वरूप ८० वर्षको उमेरमा राजकीय गृहस्थीभेष त्यागी काषायवस्त्र धारणगरी वहाँ भिक्षुणी हुनुभयो । प्रजापति गौतमीका छोरा नन्दकुमार चाहिँ अघि नै भिक्षु भइसकेका थिए ।

अष्टगरुधर्म अर्थात् आठवटा गहंगो धर्म नियम पालनगर्ने कबुल गरेपछि बुद्धको शासनमा वहाँले भिक्षुणीत्व पाउनु भएको थियो ।

भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण हुने वर्षमै १२० वर्षको उमेरमा बुद्धभन्दा अघि नै वहाँ परिनिर्वाण हुनुभयो ।

परिनिर्वाण हुन अगाडि वहाँले यस्तो मार्मिक तथा हृदयस्पर्शी वाक्य प्रकट गर्नुभएको थियो—

“हे सुगत ! म तपाइँकी आमाहुँ । तपाइँ मेरो पिता पनि हुनुहुन्छ । हे गौतम ! तपाइँद्वारा म सुखदिने सद्धर्मको नाथ बन्न पाएँ ।”
बु. श्रावि. च. भा. १ पृ. १४२.

महाप्रजापति गौतमीको सम्बन्धमा जम्मा १४ वटा सूत्रहरूको अनुवाद यसमा भएको छ ।

क्षेमा स्थविरा — जो बिम्बिसार राजाकी महारानीहरू-मध्येकी एक हुन् । यिनी आफ्नो रूप सौंदर्यतामा निक्कै घमण्ड गर्थिन् । बुद्धको सम्पर्कमा आएपछि जसमै घमण्ड हटेर गएको मात्र होइन राजाको वचन प्राप्त गरी भिक्षुणी पनि भइन् ।

उत्पलवर्णा—नीलकमल जस्ती रूप भएको हुनाले यिनको

नाम नं उत्पलवर्णा भन्ने रहन गएको हो । यिनी श्रावस्तीवासी एक धनाढ्य सेठकी छोरी हुन् । रूप सुन्दरताको कारणले गर्दा ठूला ठूला खान्दानी मानिसहरूले यिनलाई माग्न आउँथे । एक खान्दानीलाई दिए अर्को खान्दानीसँग शत्रुता कमाउनपर्ला भन्ने विचारले छोरीको बचन लिई यिनका बाबुले बडो धुमधामसँग उ सब मनाई यिनलाई भिक्षुणी बनाइएका थिए । यिनी ऋद्धिवान् भिक्षुणीहरू मध्येमा अग्र थिइन् ।

पटाचारा- यिनी एक धनीमानी साहुकी छोरी हुन् । आफ्नै घरको नोकरसँग यिनी भागेर गेली थिइन् । यिनको एउटा छोरालाई नदीले बगाएको थियो भने अर्को दुधेबालकलाई बाजले टिपेर लगेको थियो । यिनको पतिलाई सर्पले टोकी मारेको थियो । उता माइतीघरका बाबु आमाहरू सबै बितेको रातमा आएको मुसलेघारे पानीको कारणले घर भत्की मरेका थिए । यसले गर्दा उनी गल्ती जस्ती भई आफ्नो शरीरमा वस्त्र नभएको समेत चाल पाउन नसक्ने अवस्थामा पुगेकी थिइन् । पछि बुद्धको सम्पर्कमा आएपछि उनमा होश आयो र बुद्धकहाँ नै भिक्षुणी भइन् । यिनी विनयधरा भिक्षुणीहरू मध्येमा अग्र थिइन् ।

धर्मदिन्ता-- यिनी राजगृहवासी एक धनाढ्य विशाख भन्नेकी पत्नी हुन् । पछि पतिको बचनलिई यिनी भिक्षुणी भएकी थिइन् । यिनी धर्मकथिका भिक्षुणीहरू मध्येमा अग्र थिइन् ।

नन्दा- यिनी महाप्रजापति गौतमकी छोरी हुन् । यिनी आफ्नो सुन्दरतामा निक्कै धमण्ड गर्दथिइन् । महाप्रजापति गौतमी भिक्षुणी भएपछि यिनी पनि पछिगएर भिक्षुणी भइन् ।

सोणा-- यिनी श्रावस्तीवासी एक सेठकी पत्नी हुन् । यिनका १० जना छोरा र १० जना छोरीहरू थिए । आफ्ना पति भिक्षु भएर गइसकेपछि यिनी पनि भिक्षुणी भएकी थिइन् ।

सकुला- यिनी श्रावस्तीवासी राजपूजित एक ब्राह्मणकी छोरी

हुन् । विवाह भएर छोरा छोरी पाइसकेपछि एकदिन एक भिक्षुणीको उपदेश सुनी प्रभावितभई यिनी भिक्षुणी भएकी थिइन् । यिनी दिव्यचक्षु-लाभी भिक्षुणीहरू मध्येमा अग्र थिइन् ।

भद्रा कुण्डलकेशा- यिनी राजगृहका एक सेठकी छोरी थिइन् । मानं लगिरहेको एक अपराधी माथि आसक्ता भई उनलाई त्यसबाट बचाउन लगाई उनीसँग विवाह गरेकी थिइन् । पछि उनी प्रति आशंका लागी उनलाई भीरबाट खसाली आफू कुनै एक स्वेतवस्त्र धारी सन्यासिनी भइन् । पछिगएर बुद्धको धर्ममा भिक्षुणी भइन् । धर्मबुझ्ने भिक्षुणीहरू मध्येमा यिनी अग्र थिइन् ।

भद्रा कापिलानी-- यिनी मद्र (= मद्र) देशको शागल भन्ने नगरको अत्याख धनसम्पत्ति हुने एक ब्राह्मणकी छोरी हुन् । पछि मगध देशको कौशिक ब्राह्मणका पुत्र पिप्फलायन भन्ने युवकसँग विवाह भयो ।

विवाहपछि लोग्ने स्वास्नी दुबैको एकराय भएपछि दुबैजना घरत्यागी सन्यासी भएका थिए । पछि यिनी बुद्धको शासनमा भिक्षुणी भइन् । अरहत् भइसकेपछि पूर्वजन्मका कुरा संस्मरण गर्ने भिक्षुणीहरू मध्येमा यिनी अग्र भइन् ।

यशोधरा- यिनी सिद्धार्थ कुमारकी पत्नी हुन् । यिन्का राहुल भन्ने एउटा पुत्र थिए । सिद्धार्थ कुमारले घरछाडी गएपछि यिनी कपिलवस्तुको राजदरबारमा पतिको भक्तिगरी बसेकी थिइन् ।

महाप्रजापति गौतमी भिक्षुणी भइसकेपछि यिनी पनि भिक्षुणी भएकी थिइन् । यिनका छोरा राहुल कुमारलाई अधिन बुद्धले श्रामणेर बनाइसक्नु भएको थियो ।

भिक्षुणी भई अरहत् भएपछि वहाँलाई महाअभिज्ञा प्राप्तगर्ने भिक्षुणीहरू मध्येमा अग्रस्थान प्रदान गरिएको थियो । कल्प कल्प अधिका कुरा ध्यानद्वारा संस्मरण गर्ने सबने तीनजना भिक्षुहरू झैं भिक्षुणीहरू

मध्ये वहाँ एकजना मात्र हुनुहुन्थ्यो ।

कुशाभौतमी— यिनी श्रावस्तीवासी एक सेठकी छोरी हुन् । पछि यो कुल गरीब भयो । यिनको विवाह चाहिँ एक धनी कुलकं केटोसँग भएको थियो । एउटा छोरा पनि पाइन् । अभाग्यवश सो दुधे बालक मरेपछि यिनी ज्यादै विह्वल हुन थालिन् । मृत बालक बोकी जो भेटयो उसँग मृतबालक बचाइदिन अनुरोध गरिन् । बालक मर्नो भन्ने कुरा उनले बुझ्न सकिनन् । कुन एकजनाले भनेपछि उनी मृतबालक लिई बुद्धकहाँ गइन् । बुद्धसँग उनले औषधी मागिन् । बुद्धले कुनै व्यक्ति नमरेको घरबाट एकमुठी सस्यो मागेर ल्याएमा औषधी बनाइदिनेछु भनी भन्नुभयो । उनले नमरेको घर पाउन सकिनन् । यत्तिकैमा उनलाई चेतना आयो । उनले मृतबालकलाई छाडिदिइन् । पछि उनी भिक्षुणी भइन् ।

सिङ्गालमाता— यिनी राजगृहवासी सिङ्गाल भन्ने सेठकी पत्नी हुन् । यिनको सिङ्गाल भन्ने एक पुत्र थियो । सिङ्गाल गृहपात मरेपछि यिनी भिक्षुणी भइन् । यिनी श्रद्धालु भिक्षुणीहरूमध्येमा अग्र थिइन् ।

यसमा जम्मा ६७ वटा सूत्रहरूको अनुवाद छ ।

(२२) बुद्धकालीन प्रेतकथा नं. ६ (अप्राप्य)

जम्मा पृष्ठः ३८२.

र. १०१—

यसमा प्रेतगतिका कुराहरू संग्रहित भएका छन् । कस्ता कस्ता काम गर्दा मानिसहरू मनुष्यलोकबाट च्युतभई प्रेतगतिमा जान्छन् अथवा प्रेत हुन्छन् भन्ने उदाहरणहरू यसमा पाइन्छन् । प्रेतगति भनेको यो पृथ्वीमं भएको कुरा पनि यसबाट बुझिन्छ । प्रेतगतिमा उत्पन्न भएका २७ जना स्त्री-पुरुषहरूका कुराहरू यसमा उल्लेख भएका छन् ।

(२३) बुद्धकालीन विमान कथा नं. १० (अप्राम्य)

जम्मा पृष्ठः ३८८

रु. १२१-

यसमा जम्मा ३२ जना सुगति स्वर्गमा गएका स्त्री-पुरुषहरूका कुरा छन् । शुद्ध चित्तले स्यानोमन्दा स्यानो पुण्य गरे पनि त्यसको फल महान हुन्छ भन्ने कुरा यस विमानकथाले प्रस्तुत गरेको छ ।

(२४) जातक संग्रह भाग-१ नं. १७

जम्मा पृष्ठः २६६

रु. १०१-

‘जातक’ भनी पूर्वजन्मका कुरालाई भनिन्छ । त्रिपिटक पालि साहित्यमा ५५० जातकका कुराहरू उल्लेख भएका पाइन्छन् । त्यसमध्ये यसमा वर्गीकरण गरी सम्पादन गरी केही जातकको अनुवाद भएको छ । वर्गीकरण गरी राखेको हुनाले ‘संग्रह’ भनी नामकरण गरिएको हो ।

भगवान् बुद्धले कुनै कारणवश अथवा कुनै घटनानुसार ‘अघि पनि यस्तो भएको थियो’ भनी जातक अर्थात् अतीतका कुरा बताउनु हुन्थ्यो ।

यस संग्रहमा एक ब्राह्मणको कारणमा बताइएका १२ वटा, एक दानपतिको कारणमा बताइएको एउटा, एक केटोको कारणमा बताइएको एउटा, एक माझीको कारणमा बताइएको एउटा, एक कुमारको कारणमा बताइएका ३ वटा, एक दरिद्रको कारणमा बताइएको एउटा, एक स्त्रीको कारणमा बताइएका ३ वटा, एक व्यापारीको कारणमा बताइएका २ वटा र एक उपासकको कारणमा बताइएका ७ वटा गरी जम्मा: ३२ वटा जातक कथाहरू यसमा अनुदित भएका छन् ।

बौद्धसाहित्यमा जातक कथालाई सरल साहित्य मानिन्छ ।
जातक कथामा मानिसहरूको दैनिक जीवनमा हुने जस्तै घटनाका कुरा-
हरू धेरै पाइन्छन् ।

(२५) जातक संग्रह भाग-२ नं. १८

जम्मा पृष्ठ: २४०

ह. ८१-

यसमा एक पितृपोषकको कारणमा बताइएको एउटा, एक
षष्ठीक भन्ने उपासकको कारणमा बताइएका २ वटा, एक कुटुम्बिकको
कारणमा बताइएका १३ वटा, एकअलाहा व्यापारीको कारणमा
बताइएका ३ वटा, एक कुकुरको कारणमा बताइएको एउटा, एक
बालकको कारणमा बताइएको एउटा, एक बहिराको कारणमा बताइए-
को एउटा, एक पुरुषको कारणमा बताइएको एउटा, एक लिच्छवीको
कारणमा बताइएको एउटा, एक आजीवक साधुको कारणमा बताइएका
२ वटा र एक तीर्थिय साधुको कारणमा बताइएका २ वटा गरी
जम्मा २८ वटा जातक कथाहरू छन् ।

(२६) जातक संग्रह भाग ३ नं. १६

जम्मा पृष्ठ: ३६०.

ह. १३१-

यसमा एक भिक्षुको कारणमा बताइएका २५ वटा, एक बूढो
भिक्षुको कारणमा बताइएका ७ वटा र एक भिक्षुणीको कारणमा
बताइएका २ वटा गरी जम्मा ३४ वटा जातक कथाहरू छन् ।

(२७) जातक संग्रह भाग- ४ नं. २६.

जम्मा पृष्ठ: ३५६.

ह. १२१-

यस संग्रहमा सारिपुत्र महास्थविरको कारणमा बताइएका १६

वटा र महामोद्गल्यायन महास्थविरको कारणमा बताइएका ४ वटा गरी जम्मा २३ वटा जातक कथाहरू छन् ।

(२८) विषय-सूची नं. ११

जम्मा पृष्ठ: १२८

रु. ५।-

प्रस्तुत पुस्तक आनन्दकुटी विहार गुठीद्वारा २०३३ साल सम्म प्रकाशित भएका १० थान पुस्तकको सूची हो । यसमा कुन कुन पालि ग्रन्थका कुन कुन सूत्रहरू अनुदित भएका छन् भन्ने सूची उल्लेख भएको छ । गुठीबाट प्रकाशित भएका दश थान पुस्तकहरू आफूमा नभएतापनि यस विषय-सूचीबाट ती दश ग्रन्थमा के के विषयका कुराहरू समावेश भएका रहेछन् भन्ने कुरा थाहा पाउन सकिन्छ ।

(२९) जापान झमणको डायरी नं. १५

जम्मा पृष्ठ: ६६

रु. ४।-

यस पुस्तकमा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर सन् १९७८ मा मास्कोबाट जापानमा गएको, टोकियोमा १२ रौं विश्वबौद्ध सम्मेलनमा भाग लिएको र त्यहाँ भएका केही घटनाहरूको संस्मरण उल्लेख भएको छ । जापानबाट फर्किंदा हङ्कङमा केही दिन रहँदाको संस्मरण, त्यसपछि बँककमा आउँदा त्यहाँका युवराजधिराज भिक्षु भएको बारेका केही कुरा र काठमाडौं आइपुग्दाका केही संस्मरण उल्लेख भएको छ । यसको अलावा यसमा जापानमा भएका बौद्ध निकायहरूको तालिका र त्यस त्यस निकायमा भएका जनसंख्याको सूची पनि उल्लेख भएको छ ।

सन् १९७६ मा लुम्बिनीवर्ष मनाइएको उपलक्ष्यमा यो पुस्तक प्रकाशित भएको थियो ।

(३०) संक्षिप्त बुद्ध जीवनी नं. २६. (तृतीय संस्करण)

जम्मा पृष्ठः १६५.

रु. ७।—

यसमा बुद्धको जन्मदेखि परिनिर्वाण सम्मका कुराहरू छन्। विशेष गरी यो पुस्तक बिद्यार्थीहरूको लागि उपयोगी हुने किसिमले लेखिएको छ।

(३१) संक्षिप्त कथा सहित धम्मपद भाग-१. नं. २३.

जम्मा पृष्ठ २२६.

रु. ६।—

‘धम्मपद’ भन्ने ४२३ श्लोक भएको एक पुस्तक छ। त्यसमा उल्लिखित गाथा के कारणमा भनिएको हो भन्ने कारण प्रष्ट पारिएको यो पुस्तक हो। प्रत्येक गाथा भन्नाको कुनै कारण हुन्छ। सो कारण संक्षेप रूपमा यस पुस्तकमा उल्लेख भएको छ। २६ वर्गमा विभाजित भएको धम्मपदमध्ये यसमा केवल ३ वर्गका ४३ वटा कथाहरू उल्लेख भएका छन्।

वृद्धागत— “मनोपुब्बङ्गमा धम्मा” भन्ने गाथा धम्मपदमा उल्लेख भएको छ। यो गाथा कस्तो कारणमा बताइएको हो भन्ने कुरा संक्षेपमा यसमा दिएको छ।

(३२) नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्मको संक्षिप्त इतिहास
नं. २१. (अप्राप्य)

जम्मा पृष्ठः १६.

प्रस्तुत पुस्तिका श्री धर्मबीर शाक्य र वहाँकी श्रीमती हीरादेवी शाक्यको आर्थिक सहयोगबाट गुठीले प्रकाशन गरेको हो।

यसमा वर्तमान नेपालमा थेरवादी भिक्षुहरू प्रवेश गरेको र यस सम्बन्धमा केही उल्लेखनीय महत्त्वपूर्ण घटनाहरूको संस्मरण उल्लेख भएको छ। केही महत्त्वपूर्ण घटनाका फोटोहरू पनि छापिएका

छन् । यो पुस्तिका वि. सं. २०३८ मा प्रकाशित भएको हो ।

(३३) बोधि राजकुमार नं. ३४ (अप्राप्य)

जम्मा पृष्ठ: ७५.

रु. ४।-

यो पुस्तिका पोखराका चेतमान आदि चार दानुमाइ बौद्धाचार्य-हरूको आर्थिक सहायताबाट निजहरूको पिताको पुण्यस्मृतिमा गुठीले प्रकाशित गरेको हो ।

यो पुस्तिका बोधि राजकुमारलाई बुद्धले आफ्नो केही आत्म-कथा उल्लेख भएको बोधिराजकुमार सूत्रको अनुवाद हो । वि. सं. २०४१ मा प्रकाशित गरिएको हो ।

(३४) त्रिरत्न वन्दना र पाठ्यसूत्र नं. ४०

जम्मा पृष्ठ ६१

रु. ४।-

यस पुस्तकमा बौद्धहरूले प्रारम्भिक रूपमा जानि राखनुपर्ने पञ्चशील र अष्टशीलका कुरा र दैनिक जीवनमा गृहस्थीहरूले ज नि राखनुपर्ने वन्दना गाथाहरू र केही सूत्रहरू अर्थसहित प्रस्तुत गरिएको छ ।

(३५) धम्मपदट्टकथा भाग-१ नं. २५ (नेवारी)

जम्मा पृष्ठ ३०३

(दोस्रो संस्करण)

रु. १२।-

यो पुस्तक २६ वर्गले युक्त 'धम्मपदट्टकथा' भन्ने पालि ग्रन्थको अनुवाद हो । २६ वर्गमध्ये प्रस्तुत पुस्तकमा केवल एक वर्गको अनुवाद छ । यसमा धम्मपदमा उल्लिखित गाथाहरूको पूर्वकथा पाइन्छन् ।

(३६) धम्मपदट्टकथा भाग-२ नं. २० (नेवारी)

अनुवादकः भिक्षु अनिरुद्ध

जम्मा पृष्ठ २०५.

रु. १०१-

यो पनि 'धम्मपदट्टकथा' भन्ने पालि ग्रन्थको अनुवाद हो । यसमा अप्पमाद र चित्तवर्ष गरी दुइ वर्गको अनुवाद छ ।

(३७) वार्षिक प्रतिवेदन नं ३० (नेवारी)

जम्मा पृष्ठ: १६

यो पुस्तिका आनन्दकुटी विहार गुठीको २०४० सालको आय-व्ययको वार्षिक रिपोर्ट हो ।

(३८) वार्षिक प्रतिवेदन नं. ३६ (नेवारी)

जम्मा पृष्ठ: १८

यो पनि आनन्दकुटी विहारगुठीको २०४१ सालको आय-व्ययको वार्षिक रिपोर्ट हो ।

(३९) जातक काला भाग-१ नं. ३६ (नेवारी)

जम्मा पृष्ठ, ७४

(तेस्रो संस्करण)

रु. ४१-

यो पुस्तिका स्याना स्याना बालकहरूको निमित्त सम्पादन गरिएको जातककथा हो । यसमा २० वटा जातक कथाहरू छन् ।

(४०) A Short History of Theravada

Buddhism in Nepal. नं. २२ (अप्राप्य) (दोस्रो संस्करण)

जम्मा पृष्ठ १६

यो पुस्तिका श्री भक्तिदास श्रेष्ठको आर्थिक सहायताबाट पहिलो

र दोस्रो संस्करण आनन्दकुटी बिहार गुठीले सन् १९८२ र १९८३ मा छापेको हो । यो पुस्तिका माथि (३२) मा उल्लिखित 'नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्मको संक्षिप्त इतिहास'को अंग्रेजी रूपान्तर हो ।

(४१) Kings of Buddha's Time नं. २८

जम्मा पृष्ठ. २२८

रु. १६१-

बुद्ध समयका शुद्धोदन महाराजा, बिम्बिसार राजा, प्रसेनजित कोशल राजा, महाली लिच्छवी र उदेन राजाहरूको सम्बन्धमा पालि साहित्यमा भेटिएका कारणहरू खोजगरी यस पुस्तकमा अंग्रेजीमा संग्रह गरिएको छ ।

(४२) Buddhism at a Glance नं. ४१

By Bhikkhu Sushobhana M.A.

Page 104

Rs 6/-

यस पुस्तकमा बुद्ध, धर्म र सङ्घको संक्षिप्त परिचय सरल अंग्रेजीमा लेखिएको छ ।

(४३) पालिपाठमञ्जरी नं. ४३

सम्पादक: कहन्दोर पियरतन स्थविर (धोर्लंका)

अनुवादक: भिक्षु शीलभद्र

जम्मा पृष्ठ: १३६

रु. ६१-

यो पुस्तक पालिभाषा सिक्ने विद्यार्थीहरूको निमित्त हो । यसमा पालिको अर्थ नेवारीमा उल्लेख गरिएको छ ।

(४४) आनन्दकुटी विहार गुठीको प्रकाशन नं. ४४

जम्मा पृ ३४

रु: २

यस पुस्तिकामा २०४२ साल सम्म आनन्दकुटी विहार गुठी-
द्वारा प्रकाशित भएका पुस्तक पुस्तिकाहरूको सूची र संक्षिप्त परिचय
उल्लेख भएको छ ।

प्रतीक्षामा—

बुद्धकालीन परिव्राजकहरू भाग-२

बुद्धकालीन परिव्राजकहरू भाग-३

बुद्धकालीन ग्रन्थबारे को के भन्छन्-

“आजको युगमा भगवान् बुद्धका उपदेशहरू समसामयिक महत्त्वका सिद्ध भएका छन् । यस सन्दर्भमा ‘बुद्धकालीन ब्राह्मण’ जस्तो संग्रहद्वारा भिक्षु अमृतानन्दजीले गर्नुभएको प्रयास सफल होस् भन्ने शुभ-कामना व्यक्त गर्दछु ।”

- कीर्तिनिधि विष्ट

प्रधानमन्त्री
नेपाल ।

(२०२८)

“यति मात्र होइन नेपाली साहित्यको अभाव र खाँचोलाई परिपूर्ति गर्ने बौद्ध दार्शनिक साहित्यको यो पहिलो ग्रन्थ हो भने पनि हुन्छ । हुनत यस्ता ग्रन्थहरूमा नेपाली साहित्यको इतिहासको क्रम र त्यसमा होष्टे हुँसे गर्नुहरूले पहिले नै विचार गर्नुपर्ने थियो । तर अभाव्यवश नेपाली साहित्यले यस्तो विषयवस्तुसँग सम्बन्ध राख्ने बौद्धिक साहित्यिक प्रतिभा फेला पार्न सकेको छैन । जसले गर्दा आजसम्म यसको खाँचोको खाँचै थियो ।”

- वटुकृष्ण ‘भूषण’ एम. ए.

१९१९/२०२८

(२६)

“कठिन परिश्रमबाट तयार गर्नुभएको यस पुस्तकले नेपाली समाजलाई बुद्धकालीन गार्हस्थ्य जीवनको सच्चा चित्रण गर्नुको साथै भगवान् बुद्धको सत्य सन्देशहरूले मानवधर्मको मर्म पनि राम्ररी बोध गराउनेछ भन्ने विश्वास राख्दछु । यस देशका विभिन्न भागहरूमा रहेका प्राचीन संस्कृति र ऐतिहासिक महत्वका कुराहरूलाई सर्वसाधारणले बुझ्ने भाषामा प्रचार गर्न सके नेपालको निमित्त ठूलो योगदान हुन सक्ने कुरा निविवाद छ ।”

— कृष्णराज अर्याल

शिक्षा राज्यमन्त्री

वि. सं. २०१६ भाद्र ३

“‘बुद्धकालीन राजपरिवार’को परिचय दिने खालको ऐतिहासिक किताबको खाँचो सबैलाई अनुभव भइरहेको हो । यो इतिहास मात्र नभई भगवान् बुद्ध र समसामयिक राजपरिवार समेतको जानकारी पनि दिन समर्थ हुनेछ । नेपालीमा ऐतिहासिक महापुरुषका पारिवारिक र सामाजिक जीवन सम्बन्धी खोजपूर्ण रचनाको अभावमा यस पुस्तकले पूर्तिको केही मात्रा पूरा गरिदिनेछ । बुद्धगत इतिहासका अङ्ग उपाङ्ग साथै यसले विपुल प्रकाश पार्नेछ ।”

— ज्ञानेन्द्रबहादुर कार्की

परराष्ट्र तथा शिक्षामन्त्री

२०२६।११।२६।६

“भिक्षु अमृतानन्दका यो कार्यले नेपाली साहित्यका भंडारको अभिवृद्धि मात्र भएकोहुँन किन्तु यसले गर्दा नेपाली साहित्यको गौरव पनि बढिरहेछ ।

“पालि साहित्यमा बौद्धकालका ज्ञानको ठूलो ढुकुटी छ । तर पालि साहित्यको अध्ययनमा हामी नेपालीहरू अनेक कारणले गर्दा अझ अघि बढ्न सकेका थिएनौं । यो महान साहित्य मन्थन गरी यसबाट पाइने विविध विषयको ज्ञान नेपाली साहित्यमा उपस्थित गराउने जो महत्वपूर्ण कार्य भिक्षु अमृतानन्दले प्रारम्भ गर्नुभएको छ । त्यसले गर्दा भिक्षु अमृतानन्दको बौद्ध शास्त्र विषयक प्रगाढ ज्ञानको मात्र परिचय पाइदैन किन्तु यसबाट नेपाली साहित्यको गौरव तथा उपादेयताका वृद्धिमा पनि ठूलो सहायता भैरहेछ । वहाँको यो प्रशंसनीय कार्यले गर्दा नेपालीहरूका निमित्त पालि साहित्यको ढोका उघारिदैंछ ।

“आपनो विषयलाई जुन रूपले भिक्षु अमृतानन्दले विभाजित गरी लेख्दै हुनुहुन्छ त्यसलाई हेर्दा वहाँको यो कार्य २०१२५ भागमा सिद्धिएला भन्ने अनुमान हुन्छ । यो महान कार्य पूर्णतया सम्पन्न भएपछि नेपाली साहित्यले बौद्ध ज्ञानको ठूलो भण्डार पाउनेछ औ नेपालीका माध्यमबाट बौद्ध ज्ञान अध्ययन गर्न खोज्ने जिज्ञासुहरूका निमित्त यो अमूल्य निधि ठहरिनेछ ।”

—सूर्यबिक्रम ज्ञवाणी

Dhamma.Digital पोष २३, २०३०

“पालिका महापण्डित, भिक्षु अमृतानन्द स्थविरले अति अनुसन्धान गरी नेपाली भाषामा बुद्धकालीन ब्राह्मण, गृहस्थी, राजपरिवार, महिला र परिव्राजकहरूको परिचय दिएर एक महत्वपूर्ण भूमिका प्रदान गर्नुभएको छ । भगवान् श्री बुद्धको जन्मभूमि नेपालमा बुद्धको बारेमा यस देशवासीहरूलाई राष्ट्र भाषाको माध्यमबाट धेरै कुरा ज्ञात गराउनमा भिक्षु अमृतानन्दजीले अति प्रशंसनीय योगदान दिनु भएको छ ।”

— प्रा. चूडामाथ षट्टराय

२०३१।५।१७

सदस्य

नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान

“नेपाली साहित्य र भाषाको संवर्धन र विकासको निम्ति यस्ता बौद्ध ग्रन्थहरूको प्रकाशन हुनु अत्यन्त आवश्यकीय कुरा हो । भारतका महापण्डित राहुल सांकृत्यायनले हिन्दीमा भन्ने वहाँले पनि नेपालीमा धेरै जसो बौद्ध ग्रन्थहरू निकाल्न हुनेछ भन्ने भन्ने आशा लिएको छ । भद्वेय भिक्षु अमृतानन्दबाट नेपाली भाषा मात्र जान्नेलाई पनि बौद्ध शास्त्रको सुस्वाद लिन सक्ने तुलाई विनु न हुनेछ भन्ने कुरामा म विस्वस्त छु ”

सम्माननीय सिद्धिचरण श्रेष्ठ

सदस्य

राजसभा स्थायी समिति

१२ फागुण २०३१

“अमृतानन्दज्यू आपना भिक्षु चर्यामा रहेर दिनानुदिन पवित्र विचारले समाजको सेवा गर्ने प्रसङ्गमा धेरै ग्रन्थहरूको सम्पादन गर्दै आउनु भएकोमा हामीलाई प्रेरणा प्राप्त भैरहेछ ।

“साधारण समाजमा उपयोगी रहोस् भनेर पुस्तकलाई सरल एवं रसिलो शैलीमा सम्पादन गरिएको छ । यसरी पालि साहित्य वारिधिलाई मन्थन गरी बुद्धचरितामृत निकालेर सर्वसाधारणलाई पान गराइदिने भिक्षुज्यूप्रति नेपाली समाज मात्र होइन नेपाली साहित्य भण्डार समेत चिर श्रेणी रहनेछ ।

“बुद्ध भगवान्लाई राम्रोसँग चिनाउने सन्दर्भहरूको नेपाली साहित्यमा खाँचो थियो । यसलाई पूरा गर्ने कृत संकल्पी हाम्रा भिक्षुज्यू अवश्य पनि आदरका पात्र हुनुहुन्छ ।”

जुननाथ पण्डित

(ना. ब. गु.)

२०३३।५।६

“मागधि (पालि) वाङ्मयको त्रिपिटकरूपी तीन गण्डकीबाट निस्केका बुद्धकालीन ब्राह्मण, गृहस्थी, राजपरिवार आदि हुँदै दशौं संग्रहको रूपमा प्रकाशित भएको यो ‘बुद्धकालीन विमानकथा’ रूपी प्ररनाले नेपाली साहि यभूमिलाई उर्वरा बनाएको छ र यसको सम्पूर्ण थ्ये शीलसंयमी आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरज्यूलाई नै छ । जसले ५ वर्ष आघदेखि अविच्छिन्न रूपमा मागधि (पालि) वाङ्मयबाट नेपाली वाङ्मयमा रूपान्तरित गर्दै आउनु भएको मात्र होइन प्रत्येक नेपालीलाई बुद्धदर्शन र साहित्यको ज्ञान गराउने प्रण पनि गर्नुभएको छ भन्ने कुरालाई अहिलेसम्म प्रकाशित बुद्धकालीन विभिन्न विषयका विभिन्न संग्रहहरूले बताएकै छन् । अझ साँच्चै भन्ने हो भने नेपाली रूपान्तरित भएका विभिन्न संग्रह ग्रन्थहरूमध्ये शायद यसलाई पहिलो स्थानमा राख्न सकिन्छ । वहाँको अथक परिश्रमद्वारा नेपालीहरूले यसरी बुद्ध-ज्ञानामृत भण्डार प्राप्त गर्न पाएकोमा वहाँप्रति कृतज्ञतापूर्वक नतमस्तक हुनु बाहेक प्रशंसा गर्ने अर्को शब्द मसँग छैन ।”

— प्रा. वटुकृष्ण ‘भूषण’

विजयश्वरी

Dhamma.Digital

स्वयम्भू. काठमाडौं ।

२०।८।२०३३

“भिक्षुजीले बौद्धकालीन धेरै ग्रन्थहरू नेपालीमा रूपान्तर गरी नेपालीहरूको लागि जुन सेवा पुऱ्याई आउनुभएको छ त्यो निश्चय नै उल्लेखनीय छ । बौद्ध साहित्यप्रति चाख राख्ने जिज्ञासुलाई यी ग्रन्थहरू निकै उपयोगी सिद्ध हुनेछन् भन्ने म आशा गर्दछु ।”

— डा. तुलसी गिरि

प्रधानमन्त्री

मार्ग ८, २०३३

“पूर्वकालीन बौद्ध इतिवृत्तका लागि राजा अजातशत्रुको परिचय त्यस्तिकै आवश्यक छ । जति त्यस पछिका इतिवृत्तका लागि सम्राट अशोक, राजा मिलिन्द, राजा कनिष्क, राजा श्रीहर्ष वा हर्षवर्द्धन एवं नेपालका समकालीन राजाहरूको क्रियाकलापको जानकारी आवश्यक छ । अतएव प्रस्तुत ग्रन्थमा प्रधानरूपले यिनै राजा अजातशत्रुसित सम्बन्धित सूत्रहरूको संग्रह गरी ग्रन्थ वा संग्रहकर्ताज्यूले नेपाली पाठक-बर्गको हित अनायास सिद्ध गर्नुभएको छ ।”

— अयोध्या प्रसाद प्रधान

रामशाहपथ, ख २-३९६

काठमाडौं-२

असार २०४१

“बौद्ध धर्मको श्रवण-मननमा आफ्नो जीवनको अधिकांश भाग व्यतीत गरी उचीनिष्ठापा रहनु भएका भिक्षु अमृतानन्द हाँआ नेपालका एक महान बौद्ध दार्शनिकको रूपमा परिचित हुनुहुन्छ र साथै वरिष्ठ लेखक पनि । उहाँले नेपाली साहित्यमा पनि पालि साहित्यका कुराहरू उपलब्ध हुन सक्नु भन्ने हेतुले बुद्धकालीन ग्रन्थहरूको अनुवाद गर्दै नेपाली साहित्य-भण्डार भर्ने क्रममा वि. सं. २०२८ देखि शुरू गरेर अझै आफ्नो कलमलाई फुसँदै दिन सक्नुभएको छैन ।”

“भगवान् बुद्धको शान्तिको उपदेश हामी नेपालीले कामले देखाउनु परेको छ । मुखले शान्ति भन्ने त धेरै नै देखापर्दछन् । हामी पनि त्यस्तै भयौं भने उनीहरू सरह हाँआ थान्छो माथि पनि दुःख आइपर्नेछन् । बुद्ध भगवान्को अर्ती आजको घडीमा निकै नै खाँचो छ ।

“आज भिक्षुज्यूको बौद्ध साहित्य प्रकाशनद्वारा समाजको आँखा खोल्ने यत्न अति सामयिक भएको हुनाले उहाँको प्रशंसा गर्नु अ आफ्नो

कर्तव्य सम्मन्धु । बुद्धका चरित्रहरू, गाथाहरूले भरिएका पचासौं पालि
साहित्यका अनुवाद आज हाम्रो सामु राखिबिनु भएको छ । हामी त्यस्ता
पुस्तक पढ्नुबाट बिमुख हुन्छौं भने हाम्रो भूल हुनेछ, अस्तु ।”

--जुमनाथ पण्डित

२०४२।२।२१

लाजिम्पाट

नेपालको एकमात्र सबभन्दा पुरानो
बौद्ध मासिक पत्र

“आनन्दभूमि”

पत्रिकाको ग्राहक बनी घरमै बसी बुद्धधर्मको विविध
पक्षको ज्ञान हासिल गर्नको निमित्त आनन्दभूमिको
ग्राहक बन्नुहोस् !

धम्मपुस्तक डिजिटल
धार्मिक शुल्क २०।- मात्र

आजीवन शुल्क २००।- मात्र

पत्र व्यवहार गर्ने ठाउँ :-

व्यवस्थापक “आनन्दभूमि”

आनन्दकुटी विहार, स्वयंभू

पो. ब. ३००७, काठमाडौं ।

मुद्रक: ॐ प्रिण्टिङ्ग प्रेस, ॐ बहाल, काठमाडौं फोन: २-१६०५६